

Govern d'Andorra

ESTRATÈGIA

NACIONAL DEL

PAISATGE

Balanç 2019

Objectiu 1

Uns paisatges naturals d'alta muntanya de qualitat i ben conservats

Accions

Acció 1.1. Redactar i tramitar la Llei de conservació del medi natural i de la biodiversitat

El 7 de febrer, el Consell General va aprovar la **Llei 7/2019, de conservació del medi natural, de la biodiversitat i del paisatge**. En el títol VI del text es regula la protecció, la gestió i l'ordenació del paisatge, seguint els principis del Conveni europeu del paisatge, i s'estableix l'Estratègia nacional del paisatge com a marc de protecció del paisatge d'Andorra.

Més concretament, en l'article 37, "Política nacional del paisatge", es reconeix el paisatge com un component essencial de l'entorn de vida i del benestar individual i col·lectiu dels habitants del Principat d'Andorra, com l'expressió de la diversitat del seu patrimoni comú natural i cultural, i com un fonament de la seva identitat.

Així mateix, s'especifica que l'actuació de les administracions i de la ciutadania s'ha d'orientar envers la preservació paisatgística del Principat i la conservació dels entorns agrícoles i urbans, inclosos els paisatges quotidians i els paisatges degradats, seguint els principis del desenvolupament sostenible. Les administracions han de vetllar perquè la societat civil se sensibilitzi respecte del valor del paisatge, el seu paper i la seva transformació.

Pel que fa a l'Estratègia nacional del paisatge d'Andorra, l'article 38 la defineix com l'instrument de protecció, de gestió i d'ordenació del paisatge, aprovada pel Govern i elaborada pel ministeri competent en matèria mediambiental, amb la participació dels comuns i dels representants econòmics i socials del Principat.

Accions

Acció 1.2. Establir un pla de gestió de les molles

El Pla d'acció de les zones humides d'Andorra aprovat l'any 2017, amb durada fins al 2024, s'adapta al període del quart Pla estratègic internacional desenvolupat en el marc del Conveni de Ramsar.

<https://www.mediambient.ad/biodiversitat/zones-humides/pla-d-accio-de-les-zones-humides-d-andorra>

El 2019 s'ha fet el seguiment de 21 molles i se n'han descrit 6 de noves. L'estat de conservació dels hàbitats de la majoria de les molles avaluades és bo perquè presenten una naturalitat elevada i un nivell d'impacte baix. S'ha incrementat el nombre d'hàbitats a 11 de les 21 zones humides ja descrites, i entre aquests hàbitats nous n'hi ha alguns amb especial interès de conservació.

S'han detectat noves poblacions d'espècies de la flora vascular amenaçades a Andorra en un total de vuit localitats. També s'han trobat gairebé totes les espècies amenaçades esmentades amb anterioritat (destaquem el cas de la *Potentilla palustris*, amb una única citació andorrana a les pletes del Siscaró i de la qual s'ha pogut avaluar la població).

De les 27 molles avaluades el 2019, 10 són a la parròquia de Canillo, 12 al domini esquiable de Grandvalira, 2 a la parròquia d'Ordino, 1 a la parròquia de la Massana i, finalment, hi ha 2 noves zones humides a la parròquia de Sant Julià de Lòria.

Com a factor de canvi positiu més freqüent sobre les molles trobem la pastura. En general té un efecte positiu per a la conservació de la zona humida i en pocs casos té una incidència negativa important.

Altres impactes que s'han detectat, en aquest cas negatius, són, en primer lloc, la sobrefreqüentació i el trepitjament, i també la sequera, els camins o carreteres i les obres en general.

Objectiu 2

Uns paisatges rurals revalorats o potenciats

Accions

Acció 2.1. Potenciar el sector agrari com a peça imprescindible per a la diversificació econòmica del país

El 2019 s'han potenciat les accions de difusió de la marca oficial Productes agrícoles i artesans d'Andorra, participant en diversos esdeveniments de promoció i encetant una campanya a les xarxes socials (Facebook) en la qual, endemés de la promoció dels productes que es troben associats a la marca, s'ha incidit en qüestions de territori, paisatge i usos tradicionals.

El col·lectiu de productors vinculats amb la marca compta amb 20 productors i enguany escau destacar el 20è aniversari de la creació de Ramaders d'Andorra, SA, un projecte que s'ha consolidat progressivament i a hores d'ara engloba la totalitat de la cabana ramadera bovina, així com un volum considerable dels caps d'oví i d'equí que es destinen a l'engreix per a la producció certificada de carn de qualitat que es comercialitza sota el segell de Carn de qualitat controlada d'Andorra i, en el cas de la carn de vedella, sota el reconeixement com a indicació geogràfica protegida (IGP).

El Departament d'Agricultura treballa en el desplegament reglamentari de la Llei 18/2018 de producció ecològica i règims de qualitat dels productes agraris i alimentaris. Aquest text defineix el marc legislatiu necessari per potenciar la diversificació de les explotacions agràries per mitjà de la producció i transformació de productes de qualitat certificada, a través dels quals es posa en relleu el benefici social que pot generar el desenvolupament d'una agricultura sostenible que afavoreixi el manteniment del medi natural i de la biodiversitat.

L'abril del 2018 també es va aprovar el Reglament per al manteniment de la biodiversitat vegetal i la recuperació de parcel·les a l'erm, que serveix per fomentar les pràctiques agràries respectuoses amb les comunitats vegetals de més interès botànic, alhora que també es potencia el retorn de l'activitat agrària en parcel·les que es troben en desús (feixes, per exemple). El 2019 ja s'han atorgat els primers ajuts, fet que demostra l'interès del sector a contribuir a mantenir el patrimoni natural.

Enguany s'ha celebrat una nova edició del Concurs nacional de prats florits com a iniciativa que contribueix a donar visibilitat al valor patrimonial que té el paisatge i alhora al treball que fan les explotacions agràries amb el dall de

Accions

prats.

Acció 2.2. Promoure el coneixement i la conservació integrada del patrimoni cultural immoble

Les accions desenvolupades o supervisades pel Departament de Patrimoni Cultural es poden desglossar en quatre apartats: recerca, coneixement i inventari, protecció, consolidació/restauració i difusió.

Dins l'apartat de recerca, coneixement i inventari, l'objectiu prioritari s'ha centrat en l'àmbit de la mitjana i alta muntanya, i s'han dut a terme les activitats següents:

- **Tercera campanya** d'excavació a l'orri d'Empordona per part de l'empresa Actium SL. Aquesta acció s'inscriu en el projecte de la Ruta Temàtica dels Orris, promoguda pel Comú d'Encamp i el Ministeri de Cultura i Esports. El Departament de Patrimoni Cultural només va fer el seguiment de la intervenció.
- **Primera campanya** de delimitació i sonatge del túmul del Cubil per part de l'empresa Actium, SL. Aquesta acció s'inscriu en el projecte de la Ruta Temàtica dels Orris, promoguda pel Comú d'Encamp i el Ministeri de Cultura i Esports. El Departament de Patrimoni Cultural només va fer el seguiment de la intervenció.
- **Quarta campanya** de prospecció i sondeigs arqueològics a la parròquia d'Ordino, dins el projecte Estudi diacrònic de l'ocupació humana a l'alta i la mitjana muntanya del sector septentrional de la parròquia d'Ordino. La campanya va ser duta a terme pel Grup d'Arqueologia d'Alta Muntanya (GAAM) de la UAB, coordinat pel Dr. Ermengol Gassiot, i es va centrar en l'àrea del Comís Vell.

En l'apartat de protecció, el departament ha centrat els esforços en l'inventari d'estructures de mitjana i alta muntanya:

Canillo: vall de Mereig, vall de Montaup, vall del Riu (fins a la cota 2.200), clots de Massat, clots de Moscatosa, bordes d'Envalira, pla de les Pedres i camí de Meritxell.

Encamp: la Molina i vall dels Agols (fins a la cota 2.200), coma dels Llops (fins a la cota 2.300), vall d'Ensagents (pleta de Baix i plena de Dalt), vall de les Deveses, Empordona, Meligar i Enradort.

Ordino: feixes dels Colls (pont d'Ordino), camí ral de la Cortinada a Llorts, vall de l'Angonella (fins a la cota 2.230), Encodina, el Bruig, vall del Comís Vell, el Castellar, Besalí, vall de Rialb, vall de Sorteny (la Serrera, fins a la cota 2.240), vall de la Cebollera (fins a la cota 2.300) i vall de l'Estany (fins a la cota 2.200).

Sant Julià de Lòria: bosc de la Rabassa.

Escaldes-Engordany: feixes de la Plana.

Accions

S'ha publicat l'entorn de l'església de Sant Marc i Santa Maria (Encamp). D'altra banda, s'ha continuat amb el seguiment de l'elaboració del Pla de conservació de la Vall del Madriu-Perafita-Claror, que hauria d'aprovar-se el 2020.

En l'apartat de consolidació/restauració s'ha acabat la reconstrucció de dos cabanes excavades a l'orri de Pessons o Encenrera per Actium SL els anys 2015-2017. Com en el cas d'Empordona, aquesta actuació s'inscriu en el projecte de la Ruta Temàtica dels Orris, promoguda pel Comú d'Encamp i en la qual també col·labora, des del 2019, el Ministeri de Cultura i Esports.

Altrament, dins el primer curs de pedra seca (projecte Primera Pedra), es va actuar en la rehabilitació de l'orri del Cubil d'Encamp entre els dies 1 i 4 d'octubre (el qual va ser reconstruït el 2010), concretament en una cabana i en el mur de la pleta, i en la reconstrucció de dos cabanes i una cabana de nova planta a Encodina entre els dies 7 i 11 d'octubre.

En l'àmbit de la difusió, el Departament de Patrimoni Cultural ha continuat la col·laboració en l'app Primera Pedra, creada per la Fundació Cal Pal i destinada a donar a conèixer les construccions en pedra seca del Principat.

Objectiu 3

Uns paisatges urbans de qualitat, ben delimitats, acollidors per al turisme i alhora agradables per viure-hi

Accions

Acció 3.1. Introduir el paisatge en la planificació urbanística i en la planificació sectorial nacional

Durant el 2019, s'ha realitzat el tram del camí ral a la parròquia d'Ordino que va de Sornàs fins a Ansalonga i s'ha adjudicat el tram del Pont de l'Aldosa fins la Farga Rossell.

El 2019, s'ha licitat i adjudicat el subministrament i la instal·lació dels equipaments de la fase 1 del Pla sectorial d'infraestructures verdes d'Andorra.

<http://www.mediambient.ad/infraestructuresverdes>

Objectius 2 i 3

Accions

Acció 2.3.1. Mantenir i restaurar els boscos de ribera, i crear, on sigui possible, una xarxa de vies verdes aprofitant els marges dels rius

Durant el 2019, el Departament de Medi Ambient i Sostenibilitat ha fet la neteja i el manteniment de la vegetació de ribera de 27 km de rius i torrents i s'han retirat més de 300 tones de material vegetal.

Durant les operacions de neteja s'han eliminat els exemplars que s'han trobat de *Buddleja davidii* (espècie invasora).

S'han restaurat més de 1.000 m² de marges de rius amb estakes de diferents espècies de salzes al riu Valira del Nord (zona de la Cortinada) i Valira d'Orient (entrada nord de Canillo).

També s'ha actualitzat el mapa de qualitat del bosc de ribera de la conca del Valira d'Orient i s'ha redactat un pla de gestió i les directives de manteniment corresponents fins al 2024.

Objectiu 4

Unes carreteres més respectuoses pel que fa a la morfologia i més integrades en el paisatge

Accions

Acció 4.1 Establir les eines necessàries per garantir la integració paisatgística de les carreteres

Donant continuïtat al projecte genèric de “Millora del paisatge en l’entorn urbà fronterer del Pas de la Casa”, aprovat el 2016, s’ha condicionat un mirador situat a la carretera del port d’Envalira, a la vessant del Pas de la Casa.

L’objecte d’aquest projecte ha estat potenciar el paisatge recuperant un sobreample de la calçada asfaltat, enfocat al Pas de la Casa i que fins ara desvirtuava l’entorn.

Donat l’atractiu del paisatge de la zona, s’ha tractat aquest espai com a mirador, recuperant la vegetació i instal·lant mobiliari urbà, com ara una caseta i uns bancs, que convida els viatgers a aturar-s’hi.

També s’ha presentat la segona fase del passeig que voreja la llera esquerra del riu Arieja al Pas de la Casa, amb una llargada aproximada de 400 metres. Aquest tram té la mateixa estètica que el primer. En concret, el passeig s’ha construït sobre una estructura metàl·lica elevada respecte al nivell del terreny natural amb l’objectiu d’evitar-ne al màxim la modificació. Sobre l’estructura metàl·lica s’ha muntat una passarel·la a base de làmines de fusta tractada. La primera fase del passeig del riu té un recorregut d’uns 230 metres.

Per tal de continuar els projectes de millora de l’entorn de la xarxa viària, s’han dut a terme uns treballs de pintura mural artística als murs perimetrals i les piles que hi ha a la rotonda inferior de la boca est del túnel de les Dos Valires, a Encamp. L’obra és a càrrec de l’artista Samantha Bosque i es basa en un seguit de composicions, que suposen la intervenció en un total de 1.255 metres quadrats i que representen diverses escenes relatives a l’obra pública, actuals i retrospectives, que recorden l’època de Fhasa (Forces Hidroelèctriques d’Andorra, SA), així com la vida quotidiana i de professionals que actualment treballen en obres públiques per a la millora de les infraestructures del país.

Finalment, s’ha rehabilitat l’àrea de repòs del torrent Pregó, situada a la CG-2, entre Canillo i Encamp, en un espai destinat a ser un punt de berenada i de descans.

El conjunt d’aquestes actuacions respon a la voluntat de fer millores paisatgístiques i urbanes en diversos punts de les carreteres del país.

Objectiu 5

**Unes instal·lacions
turístiques i de
lleure de qualitat
i respectuoses amb
els paisatges que
les envolten**

Accions

Acció 5.1. Minimitzar els impactes paisatgístics de les grans instal·lacions turístiques i de lleure

Com cada any, entre finals d'agost i mitjans d'octubre del 2019 el Departament de Medi Ambient i Sostenibilitat va fer les visites anuals d'inspecció relatives a les restauracions ambientals de les estacions d'esquí.

En les visites es revisen els resultats de les restauracions ambientals realitzades en el marc dels projectes executats i a la vegada els treballs de manteniment que s'han dut a terme durant la temporada d'estiu, que poden ser sembres de reforç, drenatges, estabilització de talussos...

S'ha constatat que algunes estacions fan esforços per millorar la integració paisatgística mitjançant sembres addicionals i algunes obres de millora.

Objectiu 6

Un turisme diversificat que conegui els paisatges i els seus valors i que els respecti

Accions

Acció 6.1. Establir una diagnosi i unes propostes d'adequació de la xarxa de refugis per fomentar el senderisme de muntanya

El Departament de Medi Ambient i Sostenibilitat ha promogut la licitació de les obres de millora del refugi de Comapedrosa (per adequar-les a les necessitats actuals pel que fa a energia i confort tant dels usuaris com dels treballadors) per part del Ministeri d'Ordenament Territorial, però ha quedat deserta.

Durant el 2020 i el 2021 es prioritzaran les intervencions previstes en la licitació segons les disponibilitats pressupostàries. Seran prioritàries les intervencions relatives a l'aïllament i la instal·lació de dos vàters secs a l'exterior per reduir el consum d'aigua potable i donar servei als pics d'alta aflluència al refugi, com en esdeveniments esportius o durant l'estiu, als "passejants" del parc.

Durant el 2019, els quatre refugis guardats han comptabilitzat en la seva totalitat més de 10.000 pernoctacions i han servit més de 14.500 àpats.

Pel que fa a l'itinerari de la Coronallacs, s'ha reforçat la senyalització en alguns punts per millorar l'orientació dels usuaris. Des de la posada en marxa de la central de reserves unificada dels quatre refugis que integren la ruta, l'estiu 2019 s'han venut 261 forfets, xifra que ha representat 1.044 mitges pensions (sopar, dormir i esmorzar) als refugis guardats.

El 2019, s'ha mantingut una reunió de treball amb els representants dels estaments competents en matèria de senderisme i senyalització de senders de tots els territoris per on discorre el sender de gran recorregut GR-11 (tot el Pirineu del vessant espanyol i andorrà), per establir una política conjunta de comunicació i informació de la ruta.

A finals del 2019 s'ha preparat conjuntament amb el Ministeri de Turisme un complement del producte de senderisme La Volta als Llacs, que uneix el Principat d'Andorra amb la regió francesa d'Occitània. Es tracta d'un circuit circular que es pot fer en dos o tres etapes, que passa pels refugis de Juclà i Rulhe i en què es promou el consum de productes alimentaris locals (tant d'Andorra com de França).

Web Coronallacs

S'ha passat de les 8.000 visites del 2018 a 19.000 visites el 2019

Accions

Pel que fa al manteniment en general dels refugis, s'ha creat el canal de comunicació Instagram @refugisandorra, que compta amb 475 seguidors. S'han contractat 23 eventuais per al període de juny a octubre per fer tasques de manteniment i neteja dels refugis lliures, així com per a la senyalització dels camins GR. Aquestes tasques han permès recollir 280 kg de deixalles (una reducció del 52% respecte al 2018). Val a dir que la tasca de comunicació per les dos xarxes socials, Facebook i Instagram, sobre la feina de manteniment i recollida de residus als refugis ha ajudat considerablement a la conscienciació de no abandonar els residus als refugis.

S'han pintat les parets interiors o s'ha tractat la fusteria exterior de cinc refugis (Claror, Siscaró, Còms de Jan i vall del Riu).

S'ha millorat la seguretat dels senderistes al camí ral instal·lant una tercera línia de barana a la passarel·la de fusta del pont Pla.

En l'àmbit internacional es participa en el projecte Poctefa Entrepur 2, que té com a objectius, entre altres, elaborar un web / central de reserves de tots els refugis dels Pirineus que inclogui informacions referents a cartografia, connexions, rutes, fitxes dels refugis... El 2019, s'han dut a terme, conjuntament amb la Universitat de Tolosa i sota el paraigua del projecte, unes enquestes sobre els usuaris dels refugis guardats tant a l'hivern com a l'estiu.

Finalment, en el marc de la compensació de la petjada carboni de l'Andorra Ultra Trail, s'ha arribat a un acord amb els organitzadors de la prova perquè patrocinin econòmicament la instal·lació d'un vàter sec al refugi de Còms de Jan.

Accions

Acció 6.3. Continuar utilitzant el paisatge per a la promoció turística del país

Durant el 2019, Andorra Turisme ha seguit promocionant la ruta de la Coronallacs. Un fet positiu, ja que s'ha passat de les 8.000 visites del 2018 a 19.000 visites al seu lloc web: www.coronallacs.com.

Altres accions que s'han dut a terme són el manteniment dels miradors ecoturístics, la reimpressió de la guia de camins i la guia de muntanya.

Com a novetat, es treballa en la creació d'itineraris trail run (cinc per parròquia).

<https://visitandorra.com/es/naturaleza/circuito-larga-distancia-juclar/>

<https://visitandorra.com/es/naturaleza/circuito-media-distancia-vall-de-riu/>

A més es treballa en un projecte anomenat Tamarros, en què criatures de fusta estaran ubicades en diversos espais d'Andorra per fomentar les passejades en família.

Pel que fa a promoció, a banda de seguir fent campanyes de promoció tant a l'hivern com a l'estiu, ja sigui en línia com fora de línia, de productes com el GRP, la Coronallacs, les curses de muntanya, els esports de natura, la bicicleta de carretera o de muntanya, es treballa molt a les xarxes socials per tal de promocionar la destinació, a través d'apunts (posts) i de publicacions i amb bloguers afins a l'activitat en la natura.

Objectiu 7

Una població que coneix i estima tots els paisatges d'Andorra

Accions

Acció 7.2. Establir un programa de comunicació per fomentar la sensibilització dels adults sobre la riquesa i la importància del paisatge

El dia 12 d'octubre, amb motiu de la celebració del Dia internacional del paisatge, es va realitzar un taller de fotografia de paisatge a la vall d'Incles dirigit pel fotògraf Esteve Argelich. Hi van participar deu persones. L'objectiu del taller era aprendre a fer fotografies de paisatge amb una càmera reflex, adreçat a principiants i a gent amb una mica més d'experiència per poder perfeccionar les tècniques o resoldre dubtes.

https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=2702050849839406&id=323219234389258

El 10 de maig, catorze centres educatius del Principat van prendre part en tretze accions de neteja en diverses zones del país, amb 830 alumnes participants i 1.200 kg de residus recollits, en el marc del Clean Up Day Europe, jornada de neteja europea per prendre consciència del volum de deixalles que s'aboquen al medi.

Acció 7.3. Formar els tècnics i professionals que intervenen en la gestió, la modificació, la restauració i la planificació del paisatge

El 7 de maig, el Col·legi d'Arquitectes d'Andorra va organitzar una conferència a càrrec de Carmen Santana, arquitecta urbanista a Archikubik, amb el títol Alta qualitat mediambiental sensible i social, amb la presentació de diversos projectes amb un important component mediambiental i paisatgístic i una visió molt innovadora del rol de l'arquitecte. Es pot veure la conferència a l'enllaç següent:

<https://www.youtube.com/watch?v=lpQBkGhOULO>

Del 14 de juny al 14 de setembre, ha tingut lloc la tercera edició de la Biennal internacional d'Andorra L'Andart. Enguany totes les obres s'han situat a la zona boscosa que envolta el llac d'Engolasters; d'aquesta manera es podien veure en conjunt i en un sol dia. Aquest esdeveniment és organitzat per Reunió de Papaia, una empresa especialitzada en projectes artístics i culturals. Es poden consultar les instal·lacions d'aquest any i les edicions anteriors a l'enllaç següent:

<http://andorralandart.com/>

Acció 7.4. Millorar els programes educatius escolars per fomentar el coneixement i l'estima del paisatge d'Andorra basats en el contacte directe amb el paisatge i les vivències

Des d'Andorra Sostenible, el 2019 s'han organitzat divuit sessions del taller "Som paisatge", en què han participat 343 alumnes.

Accions transversals

Acció A.T.1. Promoure la millora paisatgística a tot el país prioritzant les carreteres i les zones més freqüentades, tant naturals com urbanes:

Durant el període 2012-2019 s'han obert 670 incidències paisatgístiques, de les quals el 41% són fotodenúncies i el 59% són punts negres.

Del total de 274 fotodenúncies, el 73% estan resoltes i dels 396 punts negres, el 65% estan resolts. El 2019 s'han resolt un 36% de les fotodenúncies i un 33% punts negres.

Pel que fa al tipus de fotodenúncies, el 70% de les obertes l'any 2019 corresponen a deixalles i terra i pedres abandonades, i el 15%, a contaminació de rius o estanys.

I pel que fa al tipus de punts negres, el 83% dels oberts l'any 2019 corresponen a deixalles o terra i pedres abandonades, i el 17%, a vehicles abandonats.